

ALKOTÓERŐ – KÉPZELET – HATÁROK A MAGYAR ZENEPEDAGÓGIA ÚJ GENERÁCIÓJÁNAK MŰHELYÉBEN

Kerekasztal-beszélgetés a jelenkori magyar zenepedagógia vívmányairól

Örökös dilemma, mely különösen makacsul befészkelte magát a mi zenepedagógiai világunkba, hogy mit kezdjünk a nagy örökségekkel: őrizzük, ápoljuk, múzeumokban kiállítva mutassuk meg értékeit, tanítsuk az ősök tudását vagy hagyjuk fejlődni, plántáljuk el és lássuk, mi lesz belőle. Patinás intézményeink, alkotóműhelyeink, egyesületeink képviselik ez előbbi szemléletet. Hatnak ugyanakkor olyan szellemi áramlatok, műhelyek, alkotó zenepedagógusok – nem egyszer éppen olyan nagy múltú intézményekben, mint a Zeneakadémia vagy a Kodály Intézet –, akik a gyorsan változó XXI. századi közegben kihívást látva bátran és következetesen viszik tovább a nagy örökségeket, nem félve a változástól és változtatástól sem. Összekapcsolnak, határokat lépnek át, felfedeznek. Az általuk létrehozott zenepedagógiai innováció már nem olyan, mint az eredeti, tanult módszer, de a zenepedagógusokat hallgatva az embernek óhatatlanul az motoszkál a fejében, hogy amit találnak, az valahogy mégis az örökség része volt, csak nem szembe tűnően. A gyakorlati megvalósítás és az összekapcsolások feltárnak eddig ismeretlen, rejtett, de mégis valahogyan *benne foglalt* tudást, amire rá kellett találni. Ahogyan Kodály Zoltán egész koncepcióját nem lehet a szolmizációra szűkíteni, úgy a nagy tanítvány, Kokas Klára tudását sem a zenére spontán mozgást produkáló gyerekek megfigyelésére. Mély és nagy az a szellemi hagyaték, amit ők ránk hagytak, és ma már létezik egy olyan új, magyar zenepedagógus generáció, akik a megőrzés mellett újabb és újabb réteget fedezik fel az örökségnek, vagy a nemritkán kudarcokkal is tarkított kísérletezést bátran vállalva újabb területekre merészkednek és új tudást hoznak létre. Ezekből szeretnénk bemutatni néhányat ebben az írásban.

A Parlando szerkesztősége kerekasztal-beszélgetést szervezett 2024. május 17-én a Marczibányi téri Kodály Iskolában, *Alkotóerő – képzelet – határok* címmel. A beszélgetés résztvevői: **Buda Sára** Dinamikus Zenepedagógus, karnagy, a Tutti Cantabile Énekegyüttes művészeti vezetője, Kokas-foglalkozásvezető, **Demel Eszter** zenepedagógus, énekkar- és zenekarvezető, Kokas-oktató, a

veszprémi Csermák Antal Alapfokú Művészeti Iskola tanára, **Farnadi Tamara** Artisjus-díjas zenepedagógus, karnagy, Kokas-oktató, a Dinamikus Zenepedagógia képzési vezetője, **Körtvési Katalin** szolfézs-zeneelmélet tanár, Kokas tanító, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézetének tanára, **Novák Anikó** zongoraművész, zongora- és zongorapedagógia-tanár, a Liszt Akadémia Kodály Intézetének tanára, **Stachó László** zenepedagógus, zenetudós, pszichológus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenepedagógiai Tanszékének és Doktori Iskolájának tanára. Az alább közölt írás a kerekasztal-beszélgetés szerkesztett és kibővített változata. A beszélgetést vezette és az írást összeállította, szerkesztette: **Tóth Teréz**.

*A panel szervezője és résztvevői külön köszönetet mondanak **Őri Csillának**, a Marczibányi téri Kodály Iskola igazgatójának, hogy biztosította számukra a helyszínt, ezáltal közönség előtt, nyilvánosan kerülhetett sor a beszélgetésre*

Tóth Teréz: Csíkszentmihályi Mihály *Kreativitás* című művében összegzi azokat a következtetéseket, melyeket kimagaslóan kreatív művészekkel, tudósokkal üzletemberekkel, politikusokkal készített interjúkból vontak le munkatársaival együtt. Csíkszentmihályiék a kreativitást rendszerszinten vizsgálták, s könyvükben alapvetésként állapítják meg, hogy három komponensre mindig szükség van hozzá: kell egy *tartomány*, egy *szakértői kör* és egy *kreatív személyiség*. A tartomány az emberi kultúra azon vívmányait

takarja – mint például a zene, a matematika, az irodalom, az építészet és más művészetek –, amelyek felhalmozott tudását a személyiségnek el kell sajátítania. A szakértői kör, akiket ő kapuőröknek nevez – lévén nagyon szigorúak –, a kánont vigyázzák: ők döntenek el, hogy egy adott termék vagy ötlet bekerüljön-e egy-egy tartományba. Nincs körön kívüli kreatív személyiség – állítja Csíkszentmihályi. A kreatív személyiség a rendszeren belülről kerülve igyekszik megváltoztatni a kánont, vagy legalább módosítani rajta. „A kreativitás akkor jelenik meg – fogalmaz Csíkszentmihályi –, amikor egy adott tartomány [...] szimbólumait használva egy személynek új ötlete támad vagy újszerű elrendezésben látja a már meglévő dolgokat. Az újdonságot természetesen a megfelelő szakértői körnek ki kell majd választania és a releváns tartomány részévé tennie”.¹ Az emberi kultúra során térben és időben nem mindig alkalmas arra egy tartomány, hogy befogadja a kreatív gondolatot, és lehet, hogy később kerül majd be, amikor alkalmas lesz befogadására a rendszer. Csíkszentmihályi több esetet is említ a zenéből: Bachot például, aki hosszú időn át nem volt része a klasszikus zenei kánonnak, amit ma talán el sem tudunk képzelni.

Kérem a résztvevőket, hogy foglalják össze saját zenepedagógiai innovációjuk főbb megkülönböztető jegyeit, egyszersmind helyezték el a nevelés-oktatás, a művészeti oktatás rendszerében. Milyen volt Demel Eszter útja, hogyan hozta létre a Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Kamarazenekart? Miként zajlott az építkezés, amíg odáig eljutott, hogy ma már európai turnéra viszi a gyerekeket, és sorra nyerik a rangos hazai és nemzetközi díjakat?

Demel Eszter: Hosszú az az idő, amíg az ember eljut idáig egy zenekarral. Én az alapfokú művészeti oktatásban dolgozom, amelynek a hátrányai mellett fantasztikus előnyei is vannak a zenekari munkával kapcsolatban. Kokaszeneóvodát vezetek, elsősorban pedig dalosjátékot, abból lesz később előképző, itt találok rá azokra a jó fülű gyerekekre, akik remélhetőleg elkezdenek csellózni vagy hegedülni, s később belőlük kerülnek ki a vonószenekekarunk tagjai. Szeretem őket olyan tanárkollégához irányítani, akinek bízom a munkájában, a gyerekekkel való kapcsolatában és a személyiségében.

---

¹ Csíkszentmihályi Mihály (2009): *Kreativitás – A flow és a felfedezés avagy a találékonyság pszichológiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 38. old.

A sikerhez elengedhetetlen, hogy az iskolánkban vannak -e olyan kollégák, akik hajlandóak velem együtt csinálni ezt a gyakran pepecselő, apró részletekre kiterjedő, időnként unalmas és fárasztó munkát. Akárcsak Budafokon, ahol 12 évig tanítottam, most Veszprémben is találtam két-három olyan „őrült” kollégát, sőt visszatérő növendéket is, akik hajlandóak voltak velem együtt mozgatni ezt a „mókuskereket”. A Tücsök Zenekarba a 9 és 12 év közötti gyerekek kerülhetnek, akik 2-3 éve tanulnak vonós hangszert. Ekkor kezdődik igazán a közös munka a kollégákkal: szólampróbák, szervezés, rendszeres nyári táborok Felsőörsön, ami 24 órás elfoglaltságot jelent. Ezután következik a szólamok összehangolása. Nemcsak arra figyelünk, hogy ügyesek legyenek a hangszerükön, hanem arra is, hogy kapcsolatokat alakítsanak ki egymással, képesek legyenek figyelni a másokra.

Ha van rá lehetőség, akkor a Tücsök Zenekarból bekerülhetnek a Gárdonyi Zenekarba. Itt ugyanazokkal a kollégákkal folytatjuk a munkát, és most jön csak az igazi megmérettetés. Hiszen fellépésekre járunk, szerepelnünk kell, elvárásoknak megfelelni és teljesíteni az országos versenyeken. Azt hiszem, mi ebben vagyunk mások, mert amikor a zenekarunk versenyre készül vagy utazásra, én soha nem azt mondom, hogy elsőnek kell lenni. S nem is azt, hogy a többiekhez képest milyennek. A varázsszó mindig az, hogy gyönyörűen kell játszani. E mögött azonban egy évnyi folyamatos munka van. Alapos, sziszifuszi munka és gyakorlás.

Gárdonyi Zoltán Youth Chamber Orchestra | 9th International Youth Music Festival
(2018) (15:01)

Sok időt töltünk együtt és sokat beszélgetünk. Nem kiadjuk a parancsot, hogy „jövő hétre kérem kívülről a darabot, ha megszakadsz, akkor is”. Ezek a gyerekek a gimnáziumi órák után fáradtan, nem ritkán kialvatlanul, éhesen jönnek a próbákra. Figyelni kell rájuk, emberként viselkedni velük, mint a saját gyerekeinkkel. Mi mindannyian teljesítménykényszerben nőünk fel, elvárások vesznek körül minket, nem ritkán erővel, feszültséggel, büntetéssel terhesek az iskolai mindennapok. Mi mások vagyunk ebben. Három évvel ezelőtt a 70. születésnapomra készítettek nekem egy kötetet. Arra a kérdésre, hogy mi jellemző rám, ezeket írták: „mosoly; melegség; lendület; esti beszélgetések; bizalom; barátság; reggeli torna a nyári táborban; a legvagányabb tanár; kvintkör a körhintáknál; valahová tartozás; a zene a személyiség, az identitás

része lett; az ijesztő módon érkező szaloncukrok karácsonykor; végtelen szeretet; ölelések; szigor; fegyelem; őszinte visszajelzés; harmónia; minőségi munka; lépésenként építkezés; mindenkire egyesével jutó szeretet”. Olyan sok „béna Joe” van a zenekarban, de mi senkit nem küldünk el! Mindenkinek van valami jó tulajdonsága. Van, akinek az, hogy ő keni a legjobb vajás kenyeret a táborban... Mindig arra építünk, hogy a gyerek azért akar nekünk megfelelni, mert szeretjük, mert elfogadjuk, nem azért, mert egyébként büntetést kapna. És így többet gyakorol és szívesebben jár a zenekarba. Bolla Milán nálunk nőtt fel, és amikor a XII. kerületi zenekar vezetője lett, eldöntötte, hogy a mienkéhez hasonló közösséget kovácsol belőle. Most már évek óta együtt nyerjük meg az országos versenyeket.

Gárdonyi Zoltán Youth Chamber Orchestra – Magyar Zene Háza-koncert (aftermovie)

(2:05)

Magyar Zene Háza - A Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Kamarazenekar koncertje a „Veszprém a Házban” programsorozatban. Vezényel: Demel Eszter

Többen elmondhatjuk, hogy a Dinamikus Zenepedagógia szinte a szemünk láttára nőtt fel. Farnadi Tamarát és Buda Sárát, a két alkotót kérdezem, hogy hol helyeznék el az oktatás és a zenei nevelés rendszerében, illetve milyen megkülönböztető jegyei vannak a módszerüknek?

Farnadi Tamara: A mi hívószavaink a változás, a lendületesség, a rugalmasság, a dinamikusság. Ez részben a zene testtel való befogadását megvalósító mozgási energiára utal, részben pedig egy mozgási egyensúlyra, ami különleges, egymásra ható oda-vissza áramlást jelent. Ez utóbbi a rendszerünkben sokféle lehet, például utalhat a tanító és a tanuló közötti folyamatos visszacsatolásra, érzékeny figyelemre, vagy a befogadásban és az alkotás során létrejött mozgási egyensúlyra. A változás állandó, és összeköti az egészet a teljes figyelem, amelynek a fókusza attól változhat, hogy az élmény sodrása és intenzitása éppen hol tart a foglalkozás alatt. Nálunk nemcsak a tanulók esnek át személyiségváltozáson, hanem a pedagógusok is. A kokasi értelemben vett „tanító” olyan lendületes, aktív ember, aki állandóan kész a változásra, a spontán, ám tudatos változtatásra is. Ez is a dinamikusság.

A *Dinamikus Zenepedagógia* eredetileg ének-zenetanulásként indult. A legelső célja ennek a Magyar Tudományos Akadémia és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem közös projektjeként megvalósuló módszertani kidolgozásnak az volt,

hogy a Kokas-pedagógia méltó helyére kerülhessen a közoktatás, a neveléstudomány rendszerében. Ez a módszertan a kutatás során egyre növekedett, fejlődött és elhagyta az eredeti kereteket: szemléletébe új neveléstudományi szempontokat is beépített. Ilyen például az élményközpontú testi tanulás, a testtudat fókusz, az improvizált hangadás, vagy a zenére rajzolás spontaneitása. Ma már *Dinamikus Zenepedagógiának* nevezzük: e név a mozgalmas energiaváltozásra és az egyensúly megteremtésére is utal.

Farnadi Tamara és Buda Sára

Buda Sára: Az imént említett MTA–LFZE kutatás² egyik célja az volt, hogy a Kokas-pedagógiát a Kodály-alapú rendszerbe integráljuk, hogy kompatibilis legyen vele. Közben ahogy teltek az évek, rájöttünk, hogy fordítva történt: a Kokas-pedagógiába illesztettük a kodályi rendszert. Ez nem is csak zenepedagógia, hanem inkább vivőanyag, egy színes játszótér, amely változatos tantárgyköziséget is megenged, iskolateremtő koncepciót alapozhat meg. Azt már látjuk, hogy integrálható lehetne a környezetismeret, a testnevelés tárgyakba, arra alkalmas emberek kidolgozhatnák a benne rejlő önálló szemléletet, és tovább is vigyék.

---

² Lásd Deszpot Gabriella 2021-es tanulmányát: [Kokas-pedagógia az ének-zene tanításban: a Dinamikus énekzene-tanulás](#) (Parlando 2021/3. szám)

„Tréfás szünet” a Dinamikus énekzene-órán (1:19)

Farnadi Tamara: Kezdeti célunk a minél korábbi, akár óvodáskori fejlesztés elindítása, legfőbb célunk pedig, hogy választható tárgy legyen a tanárképzésben.

Buda Sára: Célunk, vágyunk egy szemléletformáló szak létrehozása.

A beszélgetés három pillére az alkotóerő, a képzelet és a határok (nélkül). Ez utóbbit Sára már elővezette elő vezette a Dinamikus Zenepedagógiában rejülő lehetőségekre utalva. A ZeneZen hol helyezhető el a zenepedagógia rendszerében, és honnan ered a név?

Novák Anikó: A kurzusunknak olyan nevet szerettünk volna adni, ami magyar is, nemzetközi is, kicsit szokatlan és játékos. Így született meg a *ZeneZen*, ahol a Zen – amely meditációt, elmélyülést jelent – tulajdonképpen maga a Zene. Nem egy új módszert találtunk ki, mégis az évek során a tanítványaink egy új pedagógiai megközelítésként tekintenek a *ZeneZenre*, olyannyira, hogy 2019-ben a törökországi Çankırı Karatekin Egyetem zongoraprofesszora, Tuğba Çağlak Eker írása a *ZeneZen*ről, mint a 21. század progresszív zenepedagógia módszeréről, bekerült az *International Education Studies* kanadai szakmai folyóiratba. S hogy hogyan kezdődött? Mi a Zeneakadémia Kodály Intézetében elsősorban külföldi diákokat tanítunk. Kata szolfézst, zeneelméletet, Kokaspedagógiát, én zongorát és zongorapedagógiát. A Kecskemét–Budapest közötti vonaton hazafelé tartva beszélgettünk a közös tanítványokról, problémáikról, a hozzájuk vezető kulcsról, a tanításról. Ezekből a beszélgetésekből körvonalazódott és született meg egyszer csak a *ZeneZen*. A mai napig együtt tanítunk, jellemzően kis létszámú csoportokban, és nagyjából ugyanazokat a diákokat. Az állami zeneiskolai rendszerben felnőve nekünk, magyaroknak természetes a szolfézusra épülő hangszeres oktatás, míg a külföldieknél hiányoznak ezek az alapok. A zongora itthon már nem csak felsőfokon, de középfokon is kötelező hangszer, külföldön azonban jellemzően nem. 52Minket ezek a hiányok inspiráltak: aki tehát zongorista volt, nem ismerte a szolfézst, a szolfézstanárok pedig a zongorától tartottak. Sajnos nekem nem volt alkalmam Kokas Klári nénit személyesen ismerni; én belecsöppentem Kata foglalkozásaiba, és ott fordult meg bennem valami, egészen felkavaró

mértékben. Mert a Kokas-pedagógia ezt a két tárgyat, a szolfézst és a zongorát mint a kovász hozta össze egy komplex kurzussá, melyet 2016-ban indítottunk el a nyári szemináriumon, s később beépült az Intézet éves kurzusai közé, Kreatív zongorapedagógia néven. Bár, ha jobban belegondolok, akkor ez egy kreatív *hangszerpedagógia*.

„A *ZeneZen* mindenekelőtt egy Kodály-alapú és Kokas Klára módszerén alapuló zongorapedagógiai kurzus. Ugyanakkor a minden zenész számára fontos általános zenei fogalmakkal, szabályokkal is foglalkozunk benne, úgy mint a ritmus, kotta, tempó, karakterek, stílus stb. Ezért a zongorán kívül más hangszeres és szolfézstanárok, ének-zenetanárok és előadóművészek számára is érdekes lehet. Maga a *ZeneZen* szó egy szójáték. Benne a 'Zene' a 'zené'-re utal magyarul, míg a 'Zen' szanszkrit eredetű szó, jelentése 'meditáció', 'elmélyülés'. Egy japán zen-filozófus szerint a zen-út maga a tapasztalás útja. Ily módon módszertanunk elnevezésében a 'Zen'-t meditációnak és elmélyülésnek tekintjük, míg a 'Zene' gyakorlása a megtapasztalás útja. Körtvési Katalinnal ugyanazt a hallgatói kört tanítjuk a nemzetközi Kodály Intézetben. [...] Beszélgetéseink és a tanítványaink visszajelzése alapján kezdtünk el gondolkodni azon, hogyan tudnánk pedagógiai tapasztalatainkat és a zene szeretetét megosztani egy olyan kurzuson keresztül, ahol a zene megértése, az éneklés, a szolfézs, a szabad mozgás és a zenehallgatás természetes módon segítené a tanulókat abban, hogy hangszerükön játszva fejezzék ki érzéseiket. A *ZeneZen* Kodály és Kokas filozófiájának zenei és művészi kiteljesedése a zongorázás és a zongorapedagógia segítségével.”³

Mióta elkezdtek, folyamatosan tanulunk. Mi magunk is rengeteget változtunk, formáljuk egymást, formálnak minket a tanítványok. A *ZeneZen*ben gyerekperspektívából tanítjuk a zongorát és szolfézst, aminek során erős érzelmi emlékek törnek föl bennük azáltal, hogy megpróbáljuk visszavinni őket a gyermeki létbe. Mi együtt így próbáljuk átadni azt, amit majd ők tanítanak a gyerekeknek – vagyis a *ZeneZen* egy olyan zenepedagógia fiatal felnőtteknek,

---

³ 2018-ban *ZeneZen* workshopot tartottunk Tallinnban, a Georg Ots Zenei Főiskolán (Georg Otsa nimeline Tallinna Muusikakool, angol nevén: Georg Ots Tallinn Music College). A kurzus után Riina Kallas, a zeneiskola tanára kért meg, hogy válaszoljak néhány kérdésére a workshopról és a Kodály Intézetről. Ez az interjú az iskola honlapján jelent meg. (*Novák Anikó megjegyzése, az angol szöveget Tóth Teréz fordította magyarra*).

akik majd zongorát (vagy valamilyen más hangszert) fognak tanítani gyerekeknek.

Stachó László miben látja elméleti síkon a most bemutatott zenepedagógiai innovációk egyediségét és közös vonásait saját zenepszichológiai kutatásai és figyelmi tréningje, a Gyakorlásmódszertan tükrében?

Stachó László: Engem mindig az a kérdés foglalkoztatott, hogy mitől lesz egy előadás kiemelkedően jó, legyen az egy ötéves gyermek játéka, vagy éppen egy ötvenöt éves világhírű művésze. Másfél évtizeddel ezelőtt különösen sokat gondolkodtam ezen, és sokat olvastam e témáról különböző nyelveken. Kiváló tanároktól tanulhattam az előadóművészi kiválóságról való gondolkodás tekintetében is: Dobszay Lászlótól, akinek az összes kurzusára bejártam a Zeneakadémiára a 2000-es évek második felében; mesteremtől, Gulyás Mártától, aki máig ott tanít; de mindenképp említsük meg a legérzékenyebb és legintelligensebb zenészek egyikét az általam ismert összes muzsikusközött, Holics László zongoraművészt. Ő abban volt mindig is példakép számomra, hogy nem csak kifinomult és virtuóz muzsikusk, hanem aprólékosan és rendszerezetten képes reflektálni is rá. És hadd említsek meg még valakit, akitől ugyan nagyon kevés alkalommal tanultam, de nagyon sokat: Rados Ferencet.

A sportpszichológia évtizedekkel jár előttünk a kiválóság kutatásában. A sportpszichológusok körében már szinte közhely, hogy valaki nem azért nyer olimpiát, mert gyorsabbak a lábai vagy erősebbek az izmai versenytársaihoz képest. Ott, azon a szinten már sokkal többet nyom a latba a mentális erő – az győz, akinek az *esze* virtuóz. Hasonlóképpen, két tényezőtől függ, hogy milyen jó zenész vagy és mennyire tudod megragadni a közönség figyelmét: van-e mondanivalód, és megvannak-e az eszközeid ahhoz, hogy kifejezd azt. De tulajdonképpen mit fejezünk ki, és miféle eszközökről van szó? A kérdés megválaszolásához emlékeztetnünk kell magunkat a zene – s a zenélés – legmeghatározóbb mozzanatára: a zene és a zenélés lényege, hogy benne minden struktúra, minden folyamat érzelmekkel van átítatva.

Farnadi Tamara: Ez a gondolat a mi rendszerünkhöz is kapcsolódik.

Stachó László

Stachó László: A jó zenélésnél nem tehetünk mást, mint hogy gondolatban és érzésben *jelen vagyunk valós időben*. Nem korábban és nem később, hanem abban a pillanatban és olyan módon, ahogyan azt a zenei folyamat megkívánja. Éppen ezért a zenei képesség lényege a zenei tartalom megfelelő időben történő, vagy másképp mondva: *valós idejű átérzésének* a képessége. Át kell érnünk azt a tartalmat (vagy más szóval: jelentést), amit számunkra egy zenei anyag, egy-egy zenei mozzanat jelent – méghozzá abban a pillanatban, amikor azt megszólaltatjuk. Fontos emlékeztetni rá, hogy itt nem pusztán utánzásról van szó. Ami az utánzási képességet illeti, gondoljunk csak bele: egy okostelefon felvevője is hibátlanul visszaadja, amit énekelnek neki, de még érdekesebb, hogy bizonyos madarak is meglepő pontossággal képesek visszaénekelni dallamokat – viccből megjegyezhetnénk, hogy sokszor pontosabban, mint a zeneakadémisták a szolfézsvizsgákon. A zenei tartalom valós idejű átérzésének a képessége, amelyről az imént beszéltem, *generatív képesség*: tartalom-előállító és újraterejtő képesség. Az a kérdés pedig, hogy hogyan teremtik újra, vagyis érezzük át a zene tartalmát, amikor játszunk – nos valamennyien ezzel a kérdéssel foglalkozunk, akik most itt beszélgetünk. A „hogyan” elsajátíttatását megcélzó módszereink jó része, úgy látom, egy irányba hat, olykor ki is egészítik egymást, vagy épp a pedagógia más-más szintjén alkalmazhatók. A magyar zenepedagógia új generációját testesítjük meg mindannyian, akik a zenei tartalom valós időben történő átérzésével foglalkozunk.

Meglátásom szerint kétféle zenetanítást különböztethetünk meg: a *strukturális* szintű zenetanítás során a zene formai komponenseire irányul a pedagógus figyelme, tehát olyasmiken dolgoznak növendékével, hogy például hol kellene hosszabb szünetet tartani, nagyobb crescendót játszani, hol legyen fortébb a játék, stb. Létezik azonban egy másik fajta zenetanítás is, amelyet *kognitív*nak kereszteltem el, bár talán okosabb lenne a „mentális” szót használni rá, mert az affektivitás is szerves része. Ez a pedagógiai stílus a zene pillanatainak és folyamatainak valós időben történő átérzését helyezi előtérbe, és ennek egyik legfontosabb pedagógiai eszköze a *zenei figyelem irányításának a fejlesztése*. Módszereink – a Kokas-pedagógián alapuló *Dinamikus Zenetanulástól* kezdve a *ZeneZenen* át egészen az általam kifejlesztett *Gyakorlásmódszertanig* – ezt célozzák meg eltérő módokon.

A saját zenetanítási módszertanomhoz a sportpszichológia eredményeit használtam fel: amint ott is a legfontosabb feladat a figyelem fejlesztése, mi is azt kell megtanítsuk, hogy az előadó *mire és hogyan irányítsa a figyelmét játék közben*. A *gyakorlásmódszertani* fejlesztés célja, hogy a növendék – vagy mondjuk inkább résztvevő, hiszen nem csak zeneiskolás gyerekekkel, hanem csúczenészekkel is egyaránt foglalkozom – kényelmesen és biztonságosan tájékozódjék a zenei folyamatban, teljes átérzéssel legyen benne akkor is, ha például izgul, vagy lámpaláz (ha jól alkalmazza a fejlesztő tréninget, a lámpaláz hatékonyan kiszorítható).

Farnadi Tamara: Nem baj, ha nem játszik úgy, mint egy Horowitz, de a legmélyebb szinten érezze át! Érzelmileg, saját élménnyel viszonyuljon egy zenei hanghoz. Már ez a tanítói-tanítási látásmód és cél teljességet, mély előadói katarzist hívhat elő a gyermekekből...

[Kilencéves fiúk honvágyszertésének története Bartók zenéjében \(részlet a Dinamikus Zenepedagógia videojegyzeteiből\) \(2:02\)](#)

Bartók honvágyszertésének motívuma dimenziókon át

Stachó László: ...igen, a teljes belemerülés, a teljes figyelem révén, ahogyan Kokas Klára is megfogalmazta. S a teljes belemerülés valójában egy igen szofisztikált, három pillérre épülő folyamat: először mindig anticipálunk – intenzíven előre érezzük, mintegy megízleljük előre a következő pillanatot, például a következő zenei egység hosszát –, aztán ezen az egységen belül kiválasztunk egy konkrét pillanatot, például egy hosszú hangot vagy egy tonális

tekintetben fontos akkordot, s mélyen meghallgatjuk azt, mélyen belemerülünk egy pillanatra. A zenei egység végén pedig a másodperc töredéke alatt visszatekintünk arra, milyen hosszúra sikerült játékunkban, s milyen tonális utat tettünk meg benne: mintha egy pillanatba sűrítve visszaidéznénk saját magunk számára a motívum, a frázis, vagy akár egy hosszabb zenei szakasz emlékképét. S aztán újraindul ez a folyamat, egészen a darab végéig. Ezt a szofisztikált figyelmi működést tudta előidézni a gyerekekben is a zseniális Kokas Klára azzal, hogy szabadon hagyta őket mozogni a zene befogadása során.

A fejlesztés folyamán milyen mércéket, kritériumokat vettek figyelembe tanárként: hogyan alakult a tudatosság, a rendszerezettség követelménye, a lépésről lépésre fejlesztés szekvenciális igénye, a tudományos megalapozottság, valamint az elméletek, a mérések és a gyakorlati alkalmazás viszonya? Hogyan érdemes a XXI. században művészeti nevelést átadni és tanítani?

Buda Sára: A zene nemcsak önmagáért való dolog, hanem rajta keresztül az egész élet másképpen élhető és másképpen érzékelhető. A mi egész pedagógiánk arról szól, hogy a zenén keresztül egyfajta érzékelő jelenlétet alakítsunk ki a gyerekekben. Kezdődik ez a fizikai érzékeléssel, ami egyre jobban bevihető a testbe, és belső figyelemmé is átalakítható. Keressük a lehetőségeket, hogy térben is kivihessük a pedagógiánkat, akár az iskola falain túlra is. Elkezdtünk csápokat növeszteni, így hoztuk létre a Dinamikus koncertpedagógiánkat, a Dinamikus koncertélményünket és a Trendhagyó énekóráinkat. Manapság az a trend, hogy minden, amire felkapjuk a fejünket, az túltelített, vibráló, kívülről ingerekkel bombázó, csodálatos dolog, de mi fordítunk egyet, és azt mondjuk, hogy a színes-szagos csodálatos dolgot belsővé tesszük, és a saját belső képeinkkel egy képzeletmezőben az élettel játszunk egy számítógépes játékot. Én például úgy képezem el a *Dinamikusban* a zenei tanulást, mint a *Minecraft*-ban az építkezést: ott vannak az életünk nagy dolgai, a nagybevásárlás, meg a ruhahajtogatás, de egyszer csak, mint egy krimiben, két szekrény között a harmadikból kiesik a violinkulcs. Egyébként meg mindez a „Lá-pentachord utcá”-ban történik, ahol a hangok önálló életet élnek. Az ábécés hangok nálunk az osztályban a falu végén toronyházban laknak, ahol a kétvonalas C „penthouse-teraszáról” ellátunk a Tófürdőig. Tehát ez a tanulás az

életnek a része, és az ebben való tájékozódást meg figyelmet és érdeklődést próbáljuk meg a gyerekekben őrizni és időnként felkelteni.

Stachó László: Ha ez tényleg így van, ahogy mondod, ha tényleg meg tudjuk valósítani a pedagógiánk révén, hogy a zene tanulása révén képessé válhatunk másképp érzékelni és megélni az életet – talán épp teljesebben –, akkor mégiscsak sikerülhet megvalósítani Kodály álmát. Mert Kodálynak – pontosabban a követőinek – nem sikerült, ezt ki kell mondani. Kodálynak az volt az álma, hogy a pedagógiájával embert neveljen. Teljes embert.

Novák Anikó: Van egy történet vele kapcsolatban. Kodály egyszer ellátogatott egy zeneiskolába, és az igazgató nagyon büszkén mondta: „Mester, nyolcan szeretnének zenei pályára menni tőlünk!”. Mire Kodály azt válaszolta: „Sok”. A zenetanulásnak mindenki életében jelen kellene lennie, de nem azért, hogy hivatásszerűen űzze. Mint ahogy nem azért sportolunk, hogy egyszer olimpikon váljunk belőlünk. Ha minden gyerekből zenészt akarnánk nevelni, az csak megnyomorítaná őket.

Farnadi Tamara: A *Dinamikus Zenepedagógia* mércéje az a gyermek, aki a mai, az általunk, felnőttek által teremtett világban él. Vizsgáltuk, hogyan, miben nőnek fel manapság a gyerekek; nem abból indultunk ki, ahogyan mi annak idején felnőttünk. A mai kor gyerekeinek általánosságban jóval rövidebb a fókuszált figyelmi ideje, mint a korábbi generációkban (egyes szakértők, így a Teréz által már hivatkozott Csíkszentmihályi szerint, aki éppen a *Kreativitás* c. könyvében ír erről, kb. 8 másodpercnyi, ami nagyon kevés). Célunk olyan élményeket, önkifejezési lehetőségeket adni a mai gyerekek számára, ami észrevétlenül megnöveli ezt a csekély időt. Igyekszünk a tanításban bevinni az őket körülvevő világot, amiben ők felnőnek, de itt nem a digitális világra gondolok. A számítógépet legfeljebb a zene lejátszására használjuk. Az énekóráinkon, foglalkozásainkon újraterejtjük az ő világukat élő emberekkel, zenével, képzeletmezővel, napi történésekkel. Az ún. én-történetek jelen vannak nap mint nap a zenepedagógiánkban, s általuk a zene szinte otthonunkká válik. A muzsikán keresztül tanulunk meg élni. A zene befogadása naponkénti testi folyamattá válik. A test ebben a fajta érzékelésben központi szerepet játszik, részben a Kokas-féle zene-mozgás, részben a testtudati játékok révén. Ugyanis a testtudatot is tanítani kell mai gyerekeknek: hol van a fülük, a szemük, a szájuk. Így mi a testébresztő gyakorlatainkkal a gyerekek figyelmét a saját testük felé

irányítjuk: „Ez az én testem, amivel most belépek a zene terébe.” Ezzel fog érzékelni, ebből lesz az élménye, a zenei tudás vivőanyaga. És mikor készen áll a test, hogy befogadja a rezgést, ami nem lesz más, mint a saját énekhangja, illetve az őt körülvevő hangok – maga a zenemű –, akkor érkezik el oda, hogy tanulóképes, hiszen élményt él át; ettől aztán még kíváncsibb lesz, mert a gyermeknek lételeme a tudásvágy! A testtudat a zenebefogadó legfontosabb közege, ebből lesz belső élménye, majd belső, mély tudása.

Buda Sára: Időközben lett egy Dinamikus Zenei Műhelyünk, ahová visszavárjuk az akkreditált képzésünket elvégző tanítványainkat. Utánkövetjük őket, mert a szemléletváltás és ez a belsővé válás időigényes feladat. Ebben a filmben részleteket láthatunk a Dinamikus koncertpedagógiánkból is:

Dinamikus Zenepedagógia képekben (2:14)

A Dinamikus zenepedagógia hiánypótló, ugyanis koherens és egyedülálló módszertant ad arra, hogyan neveljünk a kodályi értelemben “teljes embert” a testi-, lelki- és intellektuális igények egyenrangú és organikus szerveződő figyelembevételével. A Dinamikus Zenepedagógia alkalmat kínál azoknak, akik pedagógiai gyakorlatukban gyerekközpontú megközelítéseket kívánnak alkalmazni, illetve olyan módszerek iránt érdeklődnek, amelyek eltérnek a hagyományos oktatási paradigmáktól.

A ZeneZen esetében mi az a különlegesség, ami megkülönbözteti más zongorapedagógiáktól?

Körtvési Katalin: Leginkább a mozgás, a testérzet-gyakorlatok bemelegítésként, ráhangolódásként vagy átvezetőként, és a szabad mozgás arra a zongoradarabra, melyet meg szeretnénk tanítani. A Tamara által említett testérzet-gyakorlatok az én Kokas-képzésemben is jelentős szerepet játszottak. Egyik mesterem, Reikort Ildikó több órát is testérzet-gyakorlatokkal kezdett. Amikor Deszpot Gabriellával elindítottuk az Zeneakadémián a Bevezetés a Kokas-pedagógiába c. szabadon választott tantárgyat és a Kodály Intézetben is elindultak az órák hétről hétre, akkor ezeket a gyakorlatokat megpróbáltam „zenére fordítani”. A kérdés az volt, hogy hogyan lehet bizonyos lépéseket, mozgásformákat legatónak, tenutónak, staccatónak, 3/4-nek vagy valamilyen ritmusnak megfelelően használni. Ani a mozgásban a zongoratechnika-tanítás, a játékos tanítás varázsszerét látta meg, ő erre talált ki rengeteg kis gyakorlatot. A kérdés mindig az volt számunkra, hogyan lehetne az elméleti és a technikai problémákat érthetővé, természetessé tenni egy gyerek számára anélkül, hogy magyarázni kellene. Mi Anival minden alkalommal egy-egy konkrét darabot

igyekszünk feldolgozni az óra alatt. Ebben a videóban például azt tanítjuk, hogy a különböző ritmusok, mozgások hogyan befolyásolják a darab karakterét, előadásmódját, illetve a három szólam hogyan egészíti ki egymást, hogyan szólal meg Grieg: Arietta című zongoradarabjában:

The characters of the rhythm elements (ZeneZen offline – Kata Körtvési & Anikó Novák) (20:12)

Ebben a videóban azt próbáljuk megérteni, hogy a ritmus hogyan határozza meg egy zenei rész karakterét, és hogy a különböző részek különböző ritmusai hogyan léteznek és viselkednek egymás mellett egy zeneműben (Grieg: Lírai darabok). Mielőtt megnézné ezt a videót, kérjük, olvassa el ezt a Bevezetést <https://kodalyhub.com/presto/item/0-i...>, mert betekintést nyújt ebbe a valódi fogalomba, és elmagyarázza, mit jelent a varázsszó: Zenezen.

Novák Anikó és Körtvési Katalin

Azt próbáljuk megmutatni, hogy hogyan lehet a gyermeket inspirálni a zene által a Kokas révén, hogyan lehet később a darabot gyakorolni, melyek a darab lényeges pontjai a hagyományos szolfézstanítás alapján, és hogy mindez együttesen hogyan ötvöződik a zongorával, hogyan lesz belőle muzsika. Ebben van a Kokasnak a legnagyobb szerepe – hogyan lehet *a muzsikában benne lenni*, méghozzá rögtön. Mostanra már nagy a repertoárunk kezdő, kis zenéktől a nehéz koncertdarabokig, és számos gyakorlatot is kidolgoztunk. Ani mindig azt mondja, hogy ha az ember igazán akar tanítani, segíteni, ha igazán szeretné azt, hogy tanítványa valamit elérjen, megértsen, akkor a rengeteg gondolkodás, kísérletezés után valahogyan mégis ugyanoda jut, mint ahová más gondolkodók, sőt a nagyok, a nagy mesterek is jutottak. Nekem a testérzet-gyakorlatok

nagyon hiányoztak az MTA–LFZE-kutatásról szóló könyvből, amelyet lektoráltam.⁴ A videókból lehetett látni-hallani népdalokban a szövegváltoztatásokat, de hiányzott a karakterek változtatása. Mi a *ZeneZen*-órán nem használunk népdalokat, hiszen mi konkrétan valamilyen klasszikus darabra készülünk, ezért a zongoraművek dallamait használjuk, azokat változtatjuk tempóban, karakterben. És nemrégiben, amikor láttam a *Dinamikus Zenepedagógia* akkreditált kurzusának a bemutatóját, akkor rádöbbenem, hogy ti azóta, hogy lezajlott a kutatás, ugyanoda jutottatok el, ahova mi a *ZeneZennel*!

Buda Sára: Közösek a gyökereink.

Körtvési Katalin: A XXI. században mi mindig valami nagyon komplex és bonyolult dolgot szeretnénk mutatni...

Buda Sára: Igen, hogy a kapuőrök beengedjenek...

Körtvési Katalin: ...mi viszont a *ZeneZennel* semmi mást nem csinálunk, csak visszaadjuk, ami a „normális”, hagyományos tanítás lenne. A Kokas-pedagógiát gyakran kritizálják amiatt, hogy nem zenepedagógia, nem tart sehová, nem magyaráz, nem tudatosít, nincs zenepedagógiailag célja, túl egyszerű. Valóban a legegyszerűbb, a legradicionálisabb: népdalra és klasszikus zenére épül. A tartalma, a tematikája egyszerű, visszaadja, ahogyan eredetileg tanítani kellene. Van kidolgozott módszertanunk, de mint a Kokasban, a *ZeneZen*ben is fel lehet cserélni az elemeket, a sorrendet. Lehet módosítani.

Az oktatási rendszerünk és a zenepedagógia sem kivétel ez alól: tele van különböző applikációkkal, amelyek megtanítanak számolni, zongorázni, főzni, angolul beszélni, felismerni a nagy szekundot, meg a triós formát és még nagyon sok mindent, miközben a gyerekek nem tudják, hogy hol van a szemöldökük. Mi a Kodály Intézetben fiatal felnőttekkel foglalkozunk, akik majd tanítani fognak. Kérdés, hogy vajon amit most mi tanítunk, vagyis azt, hogy hogyan kell tanítani, mennyire lesz érvényes 10 év múlva, mert a mostani applikációk biztosan el fognak tűnni akkorra. Hogyan kell tanítani egy embert, és mire?

---

⁴ Letölthető az aktivzenetanulas.hu honlapról.

Novák Anikó: A mi zongorapedagógiánkban a kapcsolatnak is jelentősége van, vagyis a tanulás során a hallgató, ha tudja valamihez kapcsolni, amit el akar sajátítani, akkor könnyebben tanul. Mondjuk az öt ujj = öt vonal, öt fekete hang, a hét... mi is hét? Hétfejű sárkány, a hét 7 napja; vagy például: 52 fehér billentyű van a zongorán, 52 hét van egy évben, és még sorolhatnánk... Önmagában az is lenyűgöző, hogy mi mindent tudsz megtanítani a zongorával a gyerekeknek, milyen összekapcsolásokat, kapcsolódásokat az életéhez vagy a meglévő tudásához, és persze fordítva is: mi mindent tudsz megtanítani a zenéről a természetből, az életből, a gyerekek saját érzelmi tapasztalataiból merítve.

Demel Eszter: Arra szeretnék reflektálni, hogy mennyi mindent veszünk az életből, amikor zenét tanítunk. Egy korábbi tanítványunk mesélte nemrégiben, hogy amikor a 3/4-et tanítottam, ő látta azt az abroncsos szoknyát, amit fölrajzoltunk, és lépéseket csináltunk – neki ez maradt meg a dalosjátékból. Vagy amikor egyszer zenekari próbán egy hatkeresztes modulációt tanítottam és szenvedtünk vele nagyon, akkor azt mondtam: „Képzeld el, hogy ott táncolnak, és már olyan régen táncolnak, hogy már kezdenek izzadni, és bűdösek. Egy félhanggal feljebb már sokkal jobban lehet érezni, hogy ez most már mindennek a teteje!” S ez valahogyan működött, sokkal könnyebben játszották. A történetek és a metaforák, a hasonlatok segítenek abban, hogy átvigye a feladatba, amit csinál.

Demel Eszter és Tóth Teréz

Stachó László: Azt gondolom e beszélgetés konklúziójaként, hogy láthatjuk – és ezen talán mi is meglepődtünk valamennyire, hiszen most vált nyilvánvalóvá számunkra –, hogy a bemutatott módszertanokban mennyi közös elem van, holott egymástól függetlenül fejlődtek ki. Összességében mitől XXI. századi mindaz, amiről beszéltünk? A képzelet fejlesztése elsődleges minden itt bemutatott módszerünkben, szemben a XIX. századdal – és nagyrészt a XX. századdal is –, amely arról szólt a pedagógiai gyakorlat túlnyomó részében, hogy először „technikát” fejlesztünk. Kodály hangsúlyozta legnagyobb hatással, hogy belső hallást, sőt ahogyan ő pontosan megfogalmazta: a „szellemet” kell fejlesztenünk, nem mozgékony ujjakat tenyészteni.⁵ Ez a „belső hallás” pszichológusként megfogalmazva nem más, mint a *zenei képzelet*, a technikánk pedig az a mód, ahogyan az elképzelésünk megvalósul. Megragadóan ír erről Dobszay a *Kodály után* című nagyon fontos kötetében. Magam azokat a technikákat gyűjtöttem össze módszertanomban, a *Gyakorlászó módszertanban*, amelyek a zenei tartalom valós időben történő átérzésének képességét a lehető leghatékonyabban fejlesztik. Mindig azt kerestem, s azt kísérleteztem ki pedagógiai – elsősorban kamarazene-tanári – gyakorlatomban az elmúlt másfél évtized során, hogy melyek azok a módszerek e cél elérésére, amelyek szinte mindenkinél eredményesek lehetnek, a kezdő zenetanulóktól a befutott pódiumművészekig.

Mi itt mindannyian a kodályi alapelvek mentén dolgoztuk ki új módszertanainkat, amelyek különböző intézménytípusokban és különböző fokokon használhatók ideálisan – van, amelyik a közoktatásban működik a legjobban, van, amelyik egyéni vagy kiscsoportos szakirányú oktatásban –, és ki is egészítik egymást.

Novák Anikó: Elementáris felfedezés volt számomra, amikor megtudtam, hogy a 'techné' (τέχνη) görög szó latin megfelelője az 'ars', amit ma 'művészet'-ként értelmezünk. Tulajdonképpen belső, érzelmi kérés, hogy átadd a zenei produktumodat akár az énekhangodon, akár a hangszereden. A technika

---

⁵ „Mozgékony ujjakat tenyésztenünk, de a szellem többnyire ólomlábon ballag a repülő ujjak nyomában. Holott a szellemnek kell elöljárni.” Kodály Zoltán: Beszéd a zeneművészeti főiskola 1946–1947. évi tanévnyitó ünnepségén. In: Kodály Zoltán (közr. Bónis Ferenc, 2007): *Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*, 1. kötet, Budapest: Argumentum Kiadó, 192. old.

gyakorlása soha nem lehet öncélú: mindig az érzelmi kifejezésünket és a zenedarab helyes interpretálását kell hogy szolgálja.

Körtvési Katalin: Ani hívta fel a figyelmemet arra, hogy mutassuk meg a tanítványainknak, hogy mit olvashattunk mi annak idején a Zeneakadémia mennyezetén...

Tutti: Poézis, Szépség, Fantázia, Dallam, Ritmus, Összhang.

Farnadi Tamara: Érdekes, hogy a *Dinamikus* módszertan a kokasi hagyományokra épülve a Nagy Egészből, a zene totális befogadásából indul, és fokozatosan ismerkedik meg a zene részeivel. A kezdeti átfogó figyelmet fókuszáljuk, és a zenei élményeket befogadva, majd tudatosítva hozzuk a gyerekekhez egyre közelebb a zenét és annak alkotóelemeit. Mi tehát így jutunk el azokhoz az művészeti komponensekhez, amelyek a Zeneakadémia mennyezetére fel vannak írva.

Buda Sára: Mindannyian ráláttunk arra, hogy Kokas Klára mihez kapcsolódott: a mi hajtásaink mind egylényegű gyökerekhez vezetnek vissza, és azért tud mindannyiunk módszere szépen nyílni és organikusan fejlődni, mert ugyanabból a nagyon mély emberi lényegből eredeztethetők.

Beszélgetés a közönséggel a kerekasztalt követően

***

A fotókat Tóth Judit készítette a beszélgetésen, kivéve Novák Anikó és Körtvési Katalin, valamint Stachó László portréját (utóbbi Végh László felvétele).